

PLATONICITATEA, FALDUL PLATONIC ȘI LEBĂDA NEAGRĂ

PLATONICITY, PLATONIC FALD AND BLACK SWAN

Prof. univ. dr. Horațiu Tiberiu GORUN

Abstract:

THE FRAILTY OF KNOWLEDGE DOES NOT - AS IT HAS BEEN APPRECIATED OVER TIME - ONLY IN ITS PROCESSUALITY (KNOWLEDGE IS A BIPOLAR PROCESS IN WHICH THE FINITE SUBJECT RELATES TO THE INFINITE, INEXHAUSTIBLE SUBJECT), BUT IS ALSO GIVEN BY THE OVERSIZED ROLE OF EXTREME EVENTS IN MANY AREAS OF LIFE. A SINGLE OBSERVATION CAN INVALIDATE A GENERAL STATEMENT DERIVED FROM THE CONFIRMATIONS OBTAINED FROM PREVIOUS SERIES OF PREVIOUS OBSERVATIONS. THERE ARE THOUSANDS OF CASES OF THIS TYPE, THE HISTORY OF KNOWLEDGE DEMONSTRATING HOW VARIOUS THINKING SYSTEMS, CURRENTS, PARADIGMS OF APPROACHING THE WORLD OR SOME OF ITS FRAGMENTS HAVE BEEN REPLACED BY OTHERS, MORE "COMPLETE"

Keywords: *PLATONICITY, PLATONIC FALD, BLACK SWAN, KNOWLEDGE*

Cunoașterea noastră este fragilă, multe – chiar foarte multe – din convingerile noastre de nestrămutat (ce par la un moment dat pe deplin confirmate de dovezile empirice) fiind destructurate în urma unor observații sau experiențe noi, care pun la îndoială valoarea suportului lor epistemic. O singură observație poate anula o afirmație generală derivată din confirmările obținute prin serii de experiențe observaționale anterioare. Sunt mii de cazuri de acest tip, istoria cunoașterii demonstrând cum diverse sisteme de gândire, curente, paradigme de abordare a lumii sau a unor fragmente ale ei au fost înlocuite cu altele, mai „complete” și mai „apropiate” de structurile real-factuale.

Fragilitatea cunoașterii nu stă – așa cum s-a apreciat de-a lungul timpului – doar în procesualitatea ei (cunoașterea este un proces bipolar în care subiectul finit se raportează la obiectul infinit, nepuizabil), ci este dată și de rolul supradimensionat al evenimentelor extreme din multe domenii ale vieții. Aceste evenimente extreme sunt surprinse de Nassim Nicholas Taleb¹ prin metafora logică a lebedei negre, pe care o utilizează spre a desemna Evenimente Lebăda Neagră.

El atrage atenția că utilizarea metaforei nu trebuie să conducă la confundarea Lebedei Negre cu problema logică ridicată de mulți filosofi în ilustrarea incompletitudinii raționamentelor inductive pentru că ea nu se referă în principal la excepții, ci la *rolul supradimensionat al evenimentelor extreme*.

---

¹ Nassim Nicholas Taleb, *Lebăda Neagră, Impactul foarte Puțin Probabilului*, Editura Curtea Veche, București, 2010

„Mai mult – precizează Taleb – problema logică vizează posibilitatea excepției (lebăda neagră); în vreme ce perspectiva mea se referă la *rolul* evenimentelor excepționale (Lebăda Neagră), care conduc la degradarea predictibilității și la nevoia de a rezista în fața Lebedelor Negre negative și de a te expune în fața celor pozitive”².

Am insistat într-o lucrare anterioară³ asupra tripletei *raritate, impact extrem și predictibilitate retrospectivă*, tripletă ce definește atributele oricărui eveniment numit Lebăda Neagră, precum și asupra consecințelor practice ale logicii Lebedei Negre, adică asupra faptului că *ceea ce nu știm să fie mult mai relevant decât ceea ce știm*. De asemenea, în linia lui Taleb am insistat și noi pe ideea că Lebăda Neagră este rezultatul limitărilor (sau distorsiunilor) epistemice colective și individuale, în cea mai mare parte cauzate de încrederea în cunoaștere, precum și pe nevoia evitării erorii referitoare la înțelegerea Lebedei Negre ca fenomen obiectiv – „invariant în ochii tuturor observatorilor” (evenimentele din 11 septembrie 2001 au fost o Lebăda Neagră pentru victime, dar în mod cert nu și pentru teroriști; jefuirea unei bănci este Lebăda Neagră pentru funcționarii ei, nu și pentru hoți; lichidarea prin împușcare a soților Ceaușescu reprezintă pentru ei Lebăda Neagră, nu și pentru completul de judecată etc.).

Cu cât mai mare este incapacitatea de a prezice cazuri izolate, cu atât mai accentuată este incapacitatea de a prezice cursul istoriei: „Incapacitatea noastră de predicție în medii supuse Lebedei Negre, împreună cu o lipsă generală de conștientă în ceea ce privește starea de fapt fac ca oamenii din anumite profesii să nu fie experți, deși ei cred acest lucru. Pe baza faptelor empirice, ei nu știu mai multe lucruri despre obiectul lor de stadiu decât populația obișnuită, dar se pricep mult mai bine la a alcătui o povestire sau, și mai rău, la a ne ameți cu modele matematice complicate”⁴. Remediul ce poate fi adus incapacității predictive în privința cazurilor izolate presupune concentrarea asupra a ceea ce nu cunoaștem, fiind necesar un alt mod de învățare, care să țină cont de faptul că viața este foarte neobișnuită. Fragilitatea cunoașterii noastre provine îndeosebi din modul în care sunt abordate evenimentele rare (echivalente cu incertitudinea), existând două căi de abordare a lor: concentrarea asupra „normalului” prin punerea între paranteze a „extraordinarului” (sunt studiate „cazurile obișnuite” și lăsate deoparte „cazurile izolate”) și/sau luarea în considerare a celor „mai neobișnuite forme ale unui fenomen pentru a-1 înțelege, mai ales dacă acesta nu are un efect cumulativ extraordinar, cum e cazul Lebedei Negre”⁵. Nu ceea ce este obișnuit este relevant, ci ceea ce este neobișnuit, pentru că aproape orice eveniment din viața socială este produs „de șocuri și fluctuații rare, dar cu multe consecințe”.

Taleb este contrariat în privința modalităților de abordare a evenimentelor din viața socială. El numește „clopotul lui Gauss” – asupra căruia se concentrează modelele inferențiale utilizate în cercetarea vieții sociale („normalul” care „nu ne spune nimic”) – Marea Fraudă Intelectuală (M.F.I.), întrucât acest „clopot” ignoră deviațiile extreme, pe care „nu le poate încadra”, dar induce încredere „în privința îmblânzirii incertitudinii”⁶.

Suntem tentați să credem că înțelegem mai mult decât înțelegem de fapt. Această înclinație a omului este numită de Taleb *platonicitate*, (după ideile și personalitatea filosofului grec Platon): „Numesc *platonicitate* (...) tendința noastră de a lua harta drept teritoriu, de a ne concentra asupra unor «forme» pure și bine definite, cum ar fi triunghiurile sau noțiunile sociale de genul utopiilor (societăți construite după un plan al lucrurilor «logice» sau al naționalităților). Când aceste idei și constructe rigide ne populează mintea, le acordăm privilegiu față de obiectele

---

² Ibidem, p.15

³ Horațiu Tiberiu Gorun, Adrian Gorun, *Al doilea tratat despre educație (Virusii culturali și virusii proiectați)* Editura Universitaria Craiova, 2017

⁴ Nassim Taleb, *op. cit.* p.19

⁵ Ibidem, p.23

⁶ Ibidem

mici puțin elegante, cu structuri mai puțin apetisante și mai greu de depistat⁷”. Acceptând existența formelor platonice, Taleb apreciază că modelele și construcțiile (pe care le numește „hărți intelectuale ale realității”) nu sunt întotdeauna greșite. „Ele sunt greșite doar în cazul anumitor aplicații. Dificultatea constă în faptul că: a) nu știm dinainte (ci doar după ce se petrec evenimentele) *în ce punct* nu este bună harta și b) greșelile pot avea consecințe grave. Aceste modele sunt asemenea medicamentelor, care pot fi foarte folositoare, dar produc efecte neprevăzute sau adverse foarte grave”⁸. Tocmai de aceea, terapiile sociale sintetizate în modele de societăți „mai bune și mai drepte” de tip egalitarist au sfârșit prin a eșua, iar consecințele s-au dovedit dramatice pentru omenire.

Există un „hotar exploziv” la nivelul căruia „mentalul platonice” intră în contact cu „realitatea dezordonată”, unde „intervalul dintre ceea ce știm și ceea ce credem că știm devine periculos de mare”.

Acest „hotar exploziv” este numit de Taleb *faldul platonice*, iar în intervalul dat de el apare Lebăda Neagră⁹. Faldul platonice caracterizează atât cunoașterea comună, cât și cunoașterea sistematizată, atât oamenii „obișnuiți”, care se bazează pe un suprasimț al orientării („organizat” prin experiențe succesive care întăresc convingeri că subiecții știu mai mult decât ceea ce știu în realitate), cât și specialiștii din diferite domenii care ajung să creadă că potențialul lor cognitiv și de înțelegere este mai vast și mai articulat decât potențialul cognitiv și de înțelegere de care dispun în realitate. Este o formă de manifestare a ignoranței, izvorâtă dintr-o insuficientă cunoaștere de sine, dar poate fi și o formă agravantă a aroganței epistemice (despre ea vom vorbi într-un alt capitol al cărții).

Faldul platonice indică un reper la care trebuie să ne raportăm: Lebăda Neagră apare din „proasta înțelegere a probabilității surprizelor”, pentru că „luăm prea în serios ceea ce cunoaștem”¹⁰. Exemplul dat de Taleb cu „antibiblioteca” lui Umberto Eco ne lămurește în privința incapacității noastre de a recunoaște rolul unor evenimente gen Lebăda Neagră. Se poate vorbi de o *orbire* psihologică („poate chiar biologică”) întrucât problema nu stă în *natura evenimentelor*, ci *în modul nostru de a percepe*, „antibiblioteca” (cărțile necitite), fiind mai demnă de prețuire decât cărțile citite¹¹.

De aceea, căutarea validării trebuie să depășească tendința noastră „de a trata ce cunoaștem ca pe o proprietate personală care trebuie păstrată și apărată” spre a urca „pe cruda scară socială”. Tendința de a ne concentra asupra a ceea ce cunoaștem este – în opinia lui Taleb – „o înclinație umană care se adaugă operațiunilor mentale”: „Oamenii nu umblă cu antischite biografice, spunând ce nu au studiat sau experimentat (asta e treaba competitorilor), dar ar fi frumos din partea lor dacă ar face-o. Așa cum avem nevoie de o logică a bibliotecii care să stea în picioare, vom încerca să punem la punct și cunoașterea însăși”¹².

Mulți decidenți în privința gestiunii resursei umane au încetat să mai pună întrebări participanților la interviurile pentru angajare de genul Ce studii ați absolvit? preferând să întrebe Ce știți să faceți concret?! Este reacția oamenilor practici la stilul ornamental prin care se construiesc azi CV-urile (autobiografiile), accentuându-se tendința de a face din nimic esențialul, din comunul anost senzaționalul meritos. Și este justificat, pentru că „podoabele” C.V.-urilor nu înlocuiesc competențele, inflația de diplome generând devalorizarea lor iremediabilă. Și nu doar atât! Împăunarea multor persoane prin fabricarea C.V.-urilor a generat obscurantismul de factură politică, administrativă, financiar-bancară, managerială ș.a.m.d. Dar, cel mai grav este că a generat *obscurantismul de factură academică*, mulți dintre universitari

---

⁷ Ibidem, p.24

⁸ Ibidem

⁹ Ibidem

¹⁰ Ibidem, p.30

¹¹ Ibidem, p.29

¹² Ibidem, pp.29-30

având impresia că se sprijină pe teorii științifice („elaborate” de ei sau „preluate critic” din zestrea cunoașterii) „riguroase”. Ei și evaluatorii lor consideră absolut necesar un asemenea sprijin. Este ca și când „păsările ar trebui să studieze ingineria (defectuoasă) pentru a putea zbura”¹³.

Mai toate persoanele au înclinația să se preocupe de cărțile citite, concentrându-se asupra lor și încercând să-și „trateze cunoștințele ca pe o comoară, ca pe o posesiune sau chiar ca pe un instrument de îmbunătățire a respectului de sine”¹⁴, considerând că astfel își dobândesc statutul de savanți. Sunt, însă și oameni care se concentrează asupra cărților necitite și care încearcă să nu-și trateze cunoștințele în același mod („antisavanții” lui Taleb). Ca un sceptic empiric ce și-a făcut ucenicia în „paradisul echilibrat” al țării numită Liban, Nassim Nicholas Taleb a înțeles că acest „paradis” se poate ușor bulversa prin apariția Lebedei Negre (după aproape treisprezece secole „de remarcabilă coexistența etnică”, ținutul s-a transformat „din rai în iad”: „A început un crud război civil între creștini și musulmani, incluzând și refugiații palestinieni, care au ținut partea musulmanilor (...). Brusc zona a devenit pustie”)¹⁵.

Lebăda Neagră demonstra cât de fragilă era credința în „stabilitatea istorică unică” a Libanului și cât de ușor s-a evaporat „paradisul” în care „totul a funcționat magic”, în privința conviețuirii „unei duzini de secte, etnii și credințe”¹⁶. Convingerile își dovedeau inconsistența și revendicau demonstrarea lor prin fapte.

Una din convingerile noastre este că examinând amănunțit trecutul, vom învăța să evităm pe viitor „intențiile” viclene ale istoriei, adică vom învăța să nu mai repetăm provocarea evenimentelor de tipul Lebedei Negre negative.

Ca ființe raționale, este normal să gândim și să acționăm așa. Numai că, deși avem iluzia că înțelegem istoria, rămânem – în cele mai multe situații – doar cu iluzia, pentru că gradul de impredictibilitate este foarte mare: „Istoria este opacă. Vedem rezultatele, dar nu și scenariul care produce evenimentele-generatorul istoriei. Există o lipsă fundamentală de completitudine în modul în care înțelegeți aceste evenimente, de vreme ce nu vedeți ce se află în cutie – cum acționează mecanismele. Ceea ce numesc eu generator al evenimentelor istorice este definit de evenimentele înseși. În mod similar, mințile zeilor nu pot fi deslușite după faptele lor – e foarte probabil să fiți indus în eroare de intențiile lor”¹⁷.

Pronosticurile noastre în privința evenimentelor istorice (apariție, durată, încetare) sunt foarte slabe, deși mulți suntem încrezători în ele. Să rememorăm și numai credința opozanților la regimul comunist privitoare la imposibilitatea instaurării lui pentru mai mult de câteva luni. Sau convingerea că războaie precum cel din Vietnam, Orientul Mijlociu, Afganistan, Irak se vor încheia în câteva zile.

Conflicte considerate absolut temporare s-au dovedit de durată, infirmând soluțiile temporare adoptate. Așa se face că mulți din cei ce au ales calea exilului, convinși fiind că regimul democratic sau pacea se vor instala în câteva zile, au sfârșit așteptând „cu bagajele făcute”, fără a mai reveni la țările lor.

Abordând *problema opacității*, Taleb consideră că mintea umană suferă de trei „tulburări” când intră în contact cu istoria, „tulburări” pe care le desemnează prin expresia „tripleta opacității” și pe care le descrie prin trei discriminanți: a) *iluzia înțelegerii*; b) *distorsiunea retrospectivă* și c) *evaluarea exagerată a informațiilor factuale*.

Iluzia înțelegerii reprezintă modul în care fiecare individ *crede* că înțelege ce se petrece în lume; fără să ne dăm seama, considerăm că lumea este mult mai simplă sau mult mai puțin supusă aleatorului decât este în realitate. Credem, deci, că e mai inteligibilă, mai explicabilă și

---

¹³ Ibidem, p.32

¹⁴ Ibidem, p.30

¹⁵ Ibidem, p.35

¹⁶ Ibidem, p.38

¹⁷ Ibidem, p.36

mai predictibilă. Practic, deși credem că înțelegem mult, în realitate înțelegem mult mai puțin, simplificând și rigidizând lucrurile. Apoi, distorsiunea retrospectivă, exprimă „ modul în care putem evalua unele aspecte numai după ce faptele au avut loc, ca și cum ar fi privite într-o oglindă retrovizoare (istoria pare mai limpede și mai organizată în cărțile de istorie decât în realitatea empirică)”¹⁸. În fine, *evaluarea exagerată a informațiilor factuale* este pusă în conjuncție cu „handicapul celor care dețin autoritatea sau sunt învățați”, îndeosebi în situațiile în care aceștia creează categorii, adică, atunci când „platonifică”¹⁹.

Încrederea oamenilor în pronosticurile proprii privind apariția, durata și încetarea evenimentelor istorice își are originile în „*orbirea*” în fața aleatoriului, mulți fiind „prizonieri ai amintirilor de origine idilică”, care le-a infectat mintea și le-a alimentat scenarii alternative potențiale care ar fi prevenit fracturile istorice. În acest mod s-a creat spațiu condiționalului în istorie, mulți oameni fiind frecvent auziți spunând: *Dacă* Ceaușescu nu ar fi înfometat poporul, hotărând să achite în timp scurt datoria externă, ar fi condus și azi România;

Dacă Antonescu nu ar fi ordonat armatei să treacă Nistrul, România nu ar fi fost ocupată de sovietici;

Dacă F.S.N. nu s-ar fi autodeclarat partid politic, regele Mihai ar fi fost reinstalat la putere etc. Este ca și cum „ruptura istorică a avut o cauză anume, iar catastrofa ar fi putut fi evitată prin înlăturarea acelei cauze”²⁰. Ceea ce indică o problemă de cunoaștere, din moment ce dinamica regimului Ceaușescu, dinamica Primului Război Mondial sau dinamica partitismului a fost complet nepredictibilă iar gândirea oamenilor exprimă convingerea că ei înțeleg ceea ce se întâmplă.

Căderea regimului Ceaușescu și revenirea la alegeri libere, concurențiale și edificatoare păreau lucruri imposibile la congresul al XIV-lea al partidului comunist unic. Dar, *după* ce s-au petrecut n-au mai părut atât de ... imposibile ceea ce indică încă un aspect: acela că *plauzibilitatea retrospectivă* „cauzează o *evaluare greșită* a rarității și a posibilității de a fi conceput a evenimentului”²¹.

Iluzia înțelegerii ne mai clarifică un aspect: acela că, în privința evenimentelor istorice nimeni nu știe exact ce se petrece (cu atât mai mult, nimeni nu poate anticipa), însă fiecare are convingerea că înțelege și poate previziona, cu toate că plauzibilitatea anticipativă este aproape nulă.

Orbirea în fața aleatoriului ne împiedică să înțelegem că „*Istoria nu se târăște, ci face salturi*” cum constată Taleb: „Mai târziu, derulând din nou în minte desfășurarea războiului (din Liban n.n.) pe vremea când îmi formulasem ideile despre percepția evenimentelor aleatorii am ajuns la impresia vie că mintea noastră este o minunată mașinărie de producere a explicațiilor, capabilă să dea sens aproape tuturor lucrurilor și să încropească explicații pentru tot felul de fenomene, dar, în general, incapabilă să accepte ideea nepredictibilității. Aceste evenimente erau inexplicabile, dar oamenii inteligenți se considerau în stare să furnizeze explicații convingătoare pentru ele – după ce faptele se petreceau. Mai mult, cu cât persoana era mai inteligentă, cu atât mai valabilă era explicația. Mai îngrijorător este faptul că toate aceste convingeri și povestiri aveau în aparență coerență logică, fiind lipsite de inconsistență”²².

Iregularitatea (și nu regularitatea) este o caracteristică universală a evenimentelor semnificative din istorie. Schimbări abrupte se produc atât în comportamentul indivizilor (în câte cazuri oameni blânzi și toleranți au devenit peste noapte „fiare”?) cât și în viața socială. Cine ar putea să prevadă asemenea schimbări? „Istoria și societățile nu se târăsc – constată Taleb. Ele fac salturi. Merg din fractură în fractură, cu puține vibrații în aceste intervale. Totuși,

---

¹⁸ Ibidem

¹⁹ Ibidem, p.37

²⁰ Ibidem, p.38

²¹ Ibidem

²² Ibidem

noună (ca și istoricilor) ne place să credem în progresul predictibil, cu pași mici”²³.

Judecând în această paradigmă ajungem să credem că înțelegem ce se întâmplă, în condițiile în care deținem informații suficiente și amănunțite despre faptele ce preced evenimentul abrupt. Numai că, deși informația despre faptele mărunte este vastă, evenimentele ni se prezintă distorsionat, ceea ce face ca „din milioanele sau poate chiar miliardele de fapte mărunte care precedă apariția unui eveniment” doar câteva să se dovedească *mai târziu* relevante pentru înțelegerea celor întâmplate. Și pentru că memoria noastră este limitată și selectivă, suntem înclinați să ne amintim „acele date care *ulterior* se potrivesc faptelor”²⁴, trăind astfel numeroase tablouri ale distorsiunii retrospective. Cum ne putem „curăța” gândurile de distorsiunile retrospective? Printr-o metodă simplă, „intenționată”, cum o numește Taleb: prin descrierea exactă a evenimentelor în timpul derulării lor, evitând jocul instabil al memoriei. Adică printr-un „jurnal” care „furnizează fapte de neșters”, înregistrate imediat (sau „cât mai imediat”) și care „ne permite alcătuirea unei percepții nerevizuite și ne oferă posibilitatea ca mai târziu să studiem evenimentele în contextul lor”²⁵.

Cel de-al treilea element al „tripletei” este denumit de Taleb „blestemul învățaturii” pentru că, în baza observațiilor sale repetate a constatat că „oamenii inteligenți și informați nu le erau cu nimic superiori șoferilor de taxi atunci când făceau predicții”²⁶. Diferența dintre oamenii inteligenți și șoferii de taxi consta în aceea că, spre deosebire de primii, cei de pe urmă nu considerau că înțeleg atât de multe precum cred că înțeleg cei învățați:

„Nu ei erau experți și știau asta. Nimeni nu știa nimic, dar gânditorii de elită considerau că ei știu mai mult decât restul pentru că sunt gânditori de elită, iar ca membri ai elitei trebuiau neapărat să știe mai multe decât restul”²⁷ (este vorba de războiul din Liban n.n.).

Evaluarea exagerată a informațiilor factuale creează un handicap pentru cei ce dețin autoritatea sau pentru cei mai învățați îndeosebi atunci când aceștia elaborează categorii, adică, cum spune Taleb, când „platonifică”. Un exemplu îl reprezintă tendința jurnaliștilor de a se grupa, mai rar în jurul unor opinii, frecvent în jurul aceluiași cadru de referință: „Ei acordă aceeași importanță aceluiași circumstanțe și divizează realitatea în categorii asemănătoare – încă o manifestare a platonicității, dorința de a tăia realitatea în forme precise (...) Dacă la început, pentru jurnaliști, Libanul era o parte a Levantului, adică a Orientului mediteranean, mai apoi devenise brusc o parte a Orientului Mijlociu, ca și cum cineva reușise să transporte țara mai aproape de nisipurile Arabiei Saudite. Insula Cipru, situată la aproximativ o sută de kilometri de satul meu din nordul Libanului și având o bucătărie, biserici și obiceiuri aproape identice, a devenit deodată parte a Europei (și, desigur nativii de ambele părți au devenit condiționați corespunzător). Deși în trecut se făcea o distincție între mediteranean și non-mediteranean (adică între uleiul și untul de măsline), în anii ’70 această distincție a devenit brusc una între europeni și non-europeni. Islamul fiind cel care conta, nu se știa unde trebuie plasați în această poveste creștinii (sau evreii) vorbitori de arabă”²⁸.

Taleb nu se opune clasificării, pe care o consideră chiar „necesară oamenilor”, însă nu este de acord cu aprecierea ei ca fiind definitivă (situație în care devine „patologică”: atunci când categoria este considerată definitivă împiedică „luarea în considerare a neclarității hotarelor sale”, precum și revizuirea ei). Se poate vorbi despre arbitrariul categoriilor, mai ales că orice clasificare presupune *criterii*, iar criteriile sunt contextuale. Situația din politică, educație, economie, științe evidențiază cum arbitrariul categoriilor devine contagios (efectul de contagiare este produs de arbitrariul categoriilor).

---

²³ Ibidem, p.40

²⁴ Ibidem

²⁵ Ibidem, p.42

²⁶ Ibidem, p.43

²⁷ Ibidem

²⁸ Ibidem, pp.43-44

Este cunoscut că mintea noastră caută un sens pentru orice eveniment sau orice structură a existenței”²⁹. Este o înclinație susținută de tendința noastră de a face lucrurile inteligibile. Iar lucrurile par cu atât mai inteligibile, cu cât sunt mai simple. Și facem tot posibilul să le simplificăm spre a le explica. Prin diverse metode și mijloace. Din aceste metode face parte și *categorisirea* care, prin utilizare, produce întotdeauna o reducere a complexității: „Este o manifestare a generatoarei Lebedei Negre, platonicitate de nezdruncinat pe care am definit-o mai sus. Orice reduționism aplicat lumii înconjurătoare poate avea consecințe explozive, de vreme ce elimină anumite surse de incertitudine. Acest lucru ne face să înțelegem greșit textura lumii”³⁰.

Informația publică bazată pe reduționismul care elimină diverse surse de incertitudine devine inutilă, chiar toxică. De aceea, preluarea fără discernământ a informațiilor oferite de mass-media trebuie evitată, evitând astfel toxicitatea informațiilor³¹.

Preocupat de *evenimentul consecințional foarte puțin probabil*, Taleb face din Lebăda Neagră o problemă de cunoaștere, științifică, el subliniind că anumite rezultate ale științelor sunt inutile în viața reală tocmai pentru că subestimează impactul foarte puțin probabilului („sau ne fac să-l ignorăm”), dar și pentru că multe dintre aceste rezultate pot crea Lebăda Neagră³².

Aceasta este, în mare „anatomia” și „fiziologia” Lebedei Negre a lui Nassim Taleb, un *cuant* (amestec de matematici aplicate, inginerie și statistică) aplecat spre probleme practice, dar și aspirant la filosofie cum se autocaracteriză.

Bibliografie

- Nassim Nicholas Taleb, *Lebăda Neagră, Impactul foarte Puțin Probabilului*, Editura Curtea Veche, București, 2010
- Horațiu Tiberiu Gorun, Adrian Gorun, *Al doilea tratat despre educație (Virusii culturali și virusii proiectați)*, Editura Universitaria Craiova, 2017

---

²⁹ Vezi Horațiu Tiberiu Gorun, Adrian Gorun, *op.cit.*

³⁰ Nassim Nicholas Taleb, *op.cit.* p.45

³¹ Vezi Horațiu Tiberiu Gorun, Adrian Gorun, *O istorie recentă a capitalului social. Marea Ruptură și noua matrice existențială*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2012

³² Nassim Nicholas Taleb, *op.cit.* p.46